

ÇIRAKLARIN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İZMİR İLİ ÖRNEĞİ (*)

Serap SOYER(**)

Sevda DEMİRBİLEK (***)

ÖZET

Çıracılık ve mesleki eğitimin temel fonksiyonu, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu vasıflı işgücünü yetiştirmektir. Ülkemizde, çıracılık eğitimi kapsamında farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip çok sayıda çocuk bulunmaktadır.

I. GİRİŞ

Ülkemizde çocukların "ücretli emek" şeklindeki ev dışında sürdürdükleri çalışmalar; özellikle şehirlerde sanayii siteleri, küçük tekstil atölyeleri gibi çeşitli iş ortamlarında gerçekleşmektedir. Tarımsal yapının çözülmeye başlaması karşısında, genç nüfusa sahip ve hızlı şehirleşme sürecindeki toplumumuzda, çocuk emeğinin istihdam şekillerinden birisi de çıracılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Lonca düzeni içerisinde çırak-usta ilişkisine bağlı olarak çocuğun bir meslek öğrenmesi anlamına gelen çıracılık kurumu, günümüzde büyük ölçüde nitelik değiştirmiş ve çıracılık eğitimi sanayi için gerekli emeğin yetiştirildiği formel eğitim kurumları aracılığıyla verilmeye başlanmıştır.

1982 Anayasasında yer alan "Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" (md.41) hükmü uyarınca Devlete aileyi ve çocuğu koruma görevi verilmiştir. Bu nedenle" Devletin sosyo-ekonomik nitelikli önlemlerin yanısıra eğitim alanında da önlemler alması gerekmektedir. Ülkemizin mesleki ve teknik eğitim sisteminin hedefleri arasında, temel eğitimi tamamladıktan sonra uygulamaya yönelik bir işte fiilen çalışarak bir meslek öğrenmek isteyen 12 yaşını doldurmuş ve 19 yaşından gün almamış gençleri sosyal ve ekonomik açıdan ihtiyaç duyulan becerili ve üretken birer kişi konumuna ulaştırmak yer almaktadır. Bu doğrultuda 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu, mesleki eğitim sistemimize yeni bir şekil kazandırmak ve eski yasal düzenlemelerin aksaklık ve boşluklarını gidermek amacıyla 19.06.1986 tarihinde uygulamaya konulmuştur. Kanunun öngördüğü sistem içerisindeki mecburi eğitimden sonra çeşitli nedenlerle örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen ya da bu öğretim kurumlarının çeşitli kademelerinden ayrılan gençleri nitelikli hale getirmeyi amaçlayan eğitim türü, "çıracılık eğitimi"dir. Çıracılık eğitimi, çalışan çocukların mesleki eğitimlerini sağlama amacını taşımaktadır. Dolayısıyla,

(*) Araştırma, 1993-1994 öğretim dönemi itibariyle gerçekleştirilmiştir.

(**) Doç.Dr. D.E.Ü., İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

(***) Yrd.Doç.Dr., D.E.Ü., İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

çalışan çocuklar sorununun, çıraklık eğitimi ile birlikte ele alınması isabetli olacaktır.

Çalışmada, çıraklık ilişkisi anahatlarıyla ele alınıp, incelendikten sonra, İzmir ilinde gerçekleştiren araştırmanın sonuçları değerlendirilecektir.

II. ÇIRAK KAVRAMI VE ÇIRAKLIK İLİŞKİSİ

Çırak, bir sanatı, o sanat için düzenlenen teorik öğrenim programı çerçevesinde ve işyerinde öğrenmek, sanatın gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını geliştirmek amacıyla temelde iktisadi olmayan emeğiyle ve çıraklık sözleşmesiyle işyeri sahibinin hizmetine giren öğrenci statüsündeki kişidir (ARSLAN, 1988: 27).

Çırak kavramına, 818 sayılı Borçlar Kanunu ile 3457 sayılı Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanunda yer verilmiştir. Bununla birlikte, kavrama ilişkin geniş kapsamlı bir tanımlama ilk olarak 2089 sayılı Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanunda yapılmıştır. Bu Kanunu yürürlükten kaldıran 3308 sayılı Kanunda da, benzer şekilde çırak kavramı tanımlanmıştır. Ayrıca, bu Kanunda çıraklığın yanısıra aday çıraklık müessesesi de getirilmiştir. . Bu bağlamda aday çırak, "çıraklığa atılma yaşını doldurmamış ve çıraklık döneminden önce kendisine işyeri ortamı tanıtılan sanat ve mesleğin ön bilgileri verilen kişi"dir (3308 SK.md.3/b). Çırak ise, "çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişi"dir (3308 SK. md. 3/c). Dolayısıyla, 13 yaşını doldurmamış ilkokul mezunları "aday çırak", 13 yaşını doldurmuş ve 19 yaşından gün almamış en az ilkokul mezunu ve bünyesi ile sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olan kimseler "çırak" sayılacaktır (3308 SK. md. 10, Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği md. 10).

3308 sayılı Kanununun 11. ve 13/1. maddeleri uyarınca aday çırak ve çıraklar, "öğrenci" statüsünde kabul edilmektedir. Nitekim, ilkokuldan sonra orta öğretime devam etmeyen çocuklar, 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun kapsamında bir işyerinde işgömeye başladıklarında otomatik olarak öğrenci statüsüne girmektedirler (Bkz., SÖZER, 1994: 155)

Çıraklık ilişkisi, çıraklık sözleşmesine dayanan bir hukuk ilişkidir. Çıraklık sözleşmesi 3308 sayılı Kanunda ele alınmış ise de, asıl kaynağı Borçlar Kanunudur. Bu doğrultuda, Borçlar Kanunu madde 313/3'de yer alan, "hizmet akdi hakkındaki hükümler kıyasen çıraklık akdine tatbik edilir" ifadesinden hareketle, "çıraklık sözleşmesi öyle bir mukaveledir ki bununla çırak bir mesleki sanat elde etmek için başkasının hizmetine girmeyi ve usta dahi çırağa bir sanat öğretmeyi taahüt eder" şeklinde bir tanımlama yapılabilir.

Borçlar Kanunundaki tanımın bu Kanun kapsamında kalan çıraklara özgü olduğundan hareketle, 3308 sayılı Kanunun çıraklık ilişkisi bakımından getirdiği esasların ışığında çıraklık sözleşmesi, işveren belirli bir meslek ve sanatı çırağa öğretmesi ve çırağın da bu meslek ve sanatı öğrenmesi, kendisine verilen görevleri yerine getirmesi ve işyeri disiplinine uyması taahhüdünü içeren bir sözleşme biçiminde tanımlanabilir (UŞAN, Mart 1994:11).

Çıraklık sözleşmesini diğer sözleşme türlerinden ayırt eden temel unsur, çırağa bir meslek ve sanatın öğretilmesidir. Bu unsuru esas alan çıraklık sözleşmesi, dörder nüsha halinde düzenlenmekte ve sözleşmede eğitim koşulları, yıllık izin ve ücret hakları" sözleşmesinin fesih nedenleri ile taraflarca belirtilmesi istenen hususlara yer verilmektedir (Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği, md.14). Çıraklık sözleşmesi, işyeri sahibi ve çırak bakımından birtakım hak ve yükümlülükler getirmektedir. İşyeri sahibinin borçları; çırağın eğitiminin sağlanması, ücretinin ödenmesi, çırağı koruma ve sosyal güvenliğini sağlamak (Bilindiği üzere, 3308 SK." uyarınca çırakların iş kazaları ve meslek hastalıkları ile hastalık sigorta dallarına ilişkin prim ödemeleri Milli Eğitim Bakanlığınca karşılanmaktadır, md.25/4) şeklindedir. Çırağa yüklenen borçlar ise; meslek ve sanatı öğrenme, sadakat, işi özenle yerine getirme, işyerindeki araç, gereç ve makinalar koruma, itaat ve çıraklık sözleşmesinde belirtilen diğer hususlara uymadır (Bu konuda geniş bilgi için bkz., ARSLAN, 1988: 49+55).

Günümüzde, hızlı bir şekilde meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler, vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacı da beraberinde getirmektedir. Bu ihtiyacın karşılanması, tüm eğitim sisteminin amacı olmakla birlikte; mesleki ve teknik eğitim sistemine bu konuda daha fazla görev düşmektedir (KÜLAHÇI/KAZU, 1993/4: 114). Bireye iş hayatında geçerliliği olan bir meslek için gerekli olan bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazandırma ve onun yeteneklerini, yaptığı işi bir araç olarak kullanarak geliştirme süreci şeklinde tanımlanan (KÜLAHÇI/TAŞPINAR, 1993/2: 72) mesleki eğitim, 3308 sayılı Kanun uyarınca, "çıraklık eğitimi", "işletmelerde meslek eğitimi" ve "meslek, geliştirme ve uyum kursları ile özel eğitim kursları"ndan oluşmaktadır. Bunlardan çıraklık eğitiminin amacı, örgün eğitimden bazı nedenlerle uzaklaşmış kişilere bir meslek kazandırmak ve bu yolla ülkemizi vasıflı insangücüne duyduğu ihtiyacı mümkün olduğu ölçüde gidermektir (GÜLERMAN/DEMİRBİLEK, Mayıs 1992:27).

Aşağıda, İzmir ili bazında gerçekleştirilen çıraklık eğitimine ve çıkarılacak çırakların sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin olarak yapılmış bir araştırmanın sonuçlarına yer verilecektir.

III. İZMİR İLİNDE ÇIRAKLIK EĞİTİMİ GÖREN ÇIRAKLARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Burada, araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra araştırmadan elde edilen sonuçlar üzerinde durulacaktır.

A. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı, hedef kitle olarak seçilen çırakların sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek ve bu bağlamda 3308 sayılı Kanunun getirdiği yeni esaslar çerçevesinde çıraklık eğitimi uygulamasına ışık tutmak üzere İzmir ilinde yürütülen faaliyetleri tespit etmektedir.

Bir anket uygulaması şeklindeki araştırma, İzmir İli Çıraklık Eğitimi Merkezi bünyesindeki Oto ve Motor Tamirciliği ile Elektrik ve Elektronik meslek dallarında eğitim gören 50 çırağı kapsamına almıştır.

B. ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ankette yer alan sorulara verilen cevaplardan elde edilen sonuçların frekans dağılımları alınmış ve elde edilen veriler şekiller üzerinde gösterilerek yorumlanmıştır.

1. Çırakların Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Çırakların sosyo-ekonomik özelliklerine ilişkin olarak ankete verdikleri cevaplardan çıkan sonuçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

35'i Ege Bölgesi, geri kalan 15'i ise Doğu Anadolu Bölgesi doğumlu olan toplam 50 çiraktan, 32'si 15-18 yaş grubu arasında, geri kalan 18 çirak ise 18 ve yukarı yaş grubu arasında yer almaktadır.

32'si Oto ve Motor Tamirciliği ve 18'i Elektrik ve Elektronik meslek dallarında çıraklık eğitimlerini sürdürmekte olan çırakların hepsi erkektir. Bunlardan 20'sinin 2 tane, 25'inin 3 tane kardeşi bulunurken, 5 çirak kardeş sahibi değildir. Bu sonuç, çırakların ailelerinde çok sayıda çocuğun bulunmadığını göstermektedir.

Öte yandan, çırakların % 40'ı (20 kişi) babalarının mesleki konumunun işçi statüsüne girdiğini belirtirken, % 80'i (40 kişi) annelerinin ev hanımı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, anne ve babalarının eğitim durumları itibarıyla ilkökul mezunlarının ilk sırada yer aldığı verilen cevaplardan (35 kişi) anlaşılmıştır.

Aylık gelir düzeyleri 4-6 milyon TL.olan aileler çoğunlukta olup (36 aile), bunu sırasıyla 7-9 milyon TL. gelirlili ailelerle (8 aile) 10-12 milyon TL.

(3 aile) ve 13 milyon TL. ve daha fazla geliri (3 aile) aileler izlemektedir (Bkz., Şekil 1). Verilen cevaplar, çırak ailelerinin % 72'sinin 4-6 milyon TL.'lık gelir düzeyine sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ailelerin gelir düzeylerinin düşüklüğü, ailede çalışan kişi sayısı ile ilişkilendirilebilir. Bu anlamda, 27 çırak ailede çalışan kişi sayısının 1 ve 23 çırak da 2 olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, 4-6 milyon TL.'sı geliri ailelerin % 80'nin kirada oturduğu belirlenmiştir.

Görülebileceği üzere, eğitim düzeyi düşük, annenin aile içinde fonksiyonunun ağırlık kazandığı ve 4-6 Milyon TL.'sı gelir düzeyli ailelerin çocukları, genellikle çırak olarak çalışmaktadır.

Şekil 1: Ailenin Gelir Düzeyi

GELİR DÜZEYİ	FREKANS DAĞILIMI	%
4-6 Milyon	36	72
7-9 Milyon	8	16
10-12 Milyon	3	6
13 Milyon+	3	6
TOPLAM	50	100

Çırakların aile ortamına ilişkin sorulara verdikleri cevaplardan, anne ve babalarının kendilerine karşı tutumlarını genel olarak olumlu ve yapıcı buldukları (34 kişi) ve ailede bir karar alınırken, anne ve babanın yerine göre sözlerinin geçtiğini ifade ettikleri görülmektedir (30 kişi) (Bkz., Şekil 2 ve 3). Bu durum, aile içi ilişkiler bakımından anne ve babanın çocuğu destekleyici ve yönlendirici bir tutum sergilediklerinin ve annenin aile içindeki rolünün - en azından büyük şehirlerimizde giderek bir gelişim gösterdiğinin ifadesidir. Bunun yanı sıra, çırakların üçte ikisinden fazlası (40 kişi e % 80) ailede en kolay anneleriyle diyalog kurabildiklerini ileri sürmüşlerdir. Kuşkusuz, bu sonuç geleneksel Türk aile ilişkilerinin yapısal özelliğinin bir sonucu olarak düşünülebilir.

Şekil 2: Anne ve Babanın Çırağa Karşı Genel Tutumları

TUTUM	FREKANS DAĞILIMI	%
OLUMLU ve YAPICI	34	68
OLUMSUZ ve KIRICI	16	32
TOPLAM	50	100

Şekil 3: Aile Karar Alıcı Kişi

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
BABA	20	40
ANNE	0	0
HER İKİSİ	30	60
AİLE BÜYÜĞÜ	0	0
TOPLAM	50	100

2. Çırakların Çalışma Yaşamı ve Çıraklık Eğitimi Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Çırakların, çıraklık eğitimi hakkındaki görüşlerini yansıtan sorulara verdikleri cevaplardan çıkan belli başlı sonuçlar aşağıdaki gibidir:

33 çırak, çırak olarak çalışma konusunda kişisel isteğinin etkili olduğunu, 10'u ailesinin ekonomik koşullarının, 5'i ailesinin eğitim olanaklarının ve 2'si ise işsizlik sorununun böyle bir tercihe kendilerini yönelttiğini ileri sürmüştür. Görüleceği üzere, ailelerin ekonomik olanaklarının yetersizliği ve işsizlik sorunu gibi faktörler, çocukları bir meslek sahibi olmak ve gelir elde edebilmek amacıyla çıraklığı seçmeye yöneltmektedir. Bu noktada, çırakların özellikle aile durumlarını dikkate alarak büyük ölçüde kendi istekleri ile çırak olarak çalışmaya başladıkları ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4: Çırak Olmada Etkili Olan Faktörler

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
EKONOMİK KOŞUL	10	20
EĞİTİM OLANAĞI	5	10
KİŞİSEL İSTEK	33	66
DİĞER	2	4
TOPLAM	50	100

Çırakların % 70'inin (35 Kişi) görüşü uyarınca, çıraklık süresi mesleki bilgi ve beceri kazanabilmeleri bakımından büyük ölçüde yetersizdir. Çıraklık eğitimi konusunda karşılaşılan bir diğer aksaklık, Şekil 5'den görüleceği üzere, eğitim sürecinden önce çıraklardan bünyelerinin çalışma ortamına uygun olup, olmadığını gösteren sağlık raporunun bütün işyerlerinde kendilerinden istenmesidir. Nitekim, 20 çırak bu soruya olumsuz cevap vererek, sağlık kontrolünden geçmediklerini belirtmişlerdir.

Benzer şekilde, 34 çırak işçi sağlığı ve iş güvenliği araç ve gereçlerinin iş ortamında yeterince bulundurulmadığını 12'si bulunmakla birlikte kendilerinin kullanmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Ülkemizde iş kazaları ve meslek hastalıkları vakalarının sıklığı dikkate alındığında, her işyeri/işletmenin sağlık raporu konusuna titizlikle eğilmesi, işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda çalışanların bilinçlendirilmesi ve araç ve gereçlerin eksiksiz olarak bulundurulması sağlanmasının gereği ve önemi belirginleşmektedir (Bkz., Şekil 6).

Şekil 5: Sağlık Raporu istenme Düzeyi

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
EVET	30	60
HAYIR	20	40
TOPLAM	50	100

Şekil 6: İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Araç ve Gereçlerinin Kullanımı

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
HIÇ	2	4
KULLANDIRILMIYOR	2	4
KULLANMIYORUM	12	24
MEVCUT DEĞİL	34	68
TOPLAM	50	100

Öte yandan, çırakların önemli bir kısmı (33 kişi) sigortalı olarak çalıştıklarını belirtmelerine rağmen, hangi sigorta dallarından yardım gördükleri konusunda sağlıklı bir cevap verememişlerdir. Çırakların, prim tutarları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ödenen "iş kazaları ve meslek hastalıkları" ile "hastalık sigortası" dalları bakımından sigortalı sayıldıkları konusundaki bilgi eksiklikleri giderilmelidir.

Çırakların 35'inin verdiği cevaplar, usta öğreticilerin mesleki açıdan kendilerine büyük ölçüde katkıda bulduklarını göstermiştir. Bu da, 3308 sayılı Kanunun usta öğreticiye verdiği önemin yerindeliğini kanıtlamıştır. Bunun yanısıra, çırakların tamamına yakını (43 kişi), işyeri/işletme sahibinin kendilerine yönelik tutum ve davranışlarını olumlu bulmaktadır. Bu durum, yukarıda belirtilen çalışma ortamındaki eksikliklere rağmen, çalışan-çalıştıran arasındaki ilişkilerin uyumlu olduğunu göstermektedir.

Şekil 7: Usta Öğreticinin Çıraklık Eğitimine Katkısı

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
EVET	35	70
HAYIR	15	30
TOPLAM	50	100

Çırakların 45'i kendilerine verilen ücreti çok yetersiz bulurken, geri kalanı kısmen yeterli bulmaktadır. Ayrıca, 40 çırak ücret dışı yan ödemelerin esasen yemek imkanının verilmesi şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir. 10 çırak ise, hiç bir yan ödemedен faydalandırılmadıklarını ileri sürmüşlerdir.

Çırakların, genellikle yaşlarına uygun asgari ücretin %30'unu geçmeyecek ücret düzeyiyle çalıştırıldıkları ve fakat bu düzeyin ekonomik koşullar karşısında oldukça yetersiz olduğu belirtilmelidir.

Çırakların aldıkları ücreti kullanma şekline ilişkin Şekil 8'e bakıldığında, 25'inin bir kısmını alıp, geri kalanını ailelerine verdikleri, 16'sının hepsini ailesine verip harçlık aldığı ve 9 çırağın ise kendi ihtiyaçları için harcadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, çırakların aile bütçesine sınırlı da olsa bir katkıları sözkonusudur.

Şekil 8: Çırakların Ücretlerini Kullanma Şekilleri

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
KENDİSİNE	9	18
KENDİ VE AİLESİNE	25	50
AİLESİNE	16	32
TOPLAM	50	100

Nihayet, elde edilen cevaplardan işyeri/işletmede günlük çalışma süresinin 10-12 saat arasında olduğu ve 3308 sayılı Kanun madde 12'de yer alan yıllık izin haklarından faydalandırılmadıkları anlaşılmıştır.

Çırakların, çıraklık faaliyetlerinin dışında kalan boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ise Şekil 9'daki gibidir. Buna göre, 20 çırak ikinci bir işte çalışarak, 18 çırak ise ailesine yardımcı olarak geçirdiklerini ifade etmiştir. Çırakların çoğunun verdiği bu cevaplar, erken yaş diliminde yoğun ve ağır bir çalışma temposu içinde olduklarını gözler önüne sermektedir.

Şekil 9: Çırakların Boş Zamanlarını Değerlendirme Şekilleri

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
KİTAP OKUMAK	2	4
İKİNCİ İŞ	20	40
GEZMEK	5	10
SİNEMA	3	6
AİLEYE YARDIM	18	36
DİĞER	2	4
TOPLAM	50	100

Çıraklara göre, "çıraklık eğitimi" çeşitli açılardan faydalıdır. Nitekim, çırakların 33'ü bu eğitimin kendilerine mesleki beceri ve ustalık, 13'ü toplumda sosyal statü ve saygınlık, 2'si gelir ve diğer başlığı altında cevap veren son 2 çırak ise hem gelir hem de toplumda sosyal statü ve saygınlık kazandırdığını ifade etmiştir (Bkz., Şekil 10)

Şekil 10: Çıraklık Eğitiminin Sağlayacağı Katkı

SEÇENEK	FREKANS DAĞILIMI	%
STATÜ VE SAYGINLIK	13	26
GELİR	2	4
BECERİ VE USTALIK	33	66
DİĞER	2	4
TOPLAM	50	100

III. SONUÇ

Dünyaya geldiği andan başlayarak çocuk hangi açıdan ele alınırsa alınsın, kendi kendine yeterli hale gelinceye kadar biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması konusunda başkalarına bağımlıdır. Bu itibarla, çocuğun belirtilen ihtiyaçlarını gidermede esas görev anne ve babasına düşmektedir. Bir başka deyişle aile, çocuğun kimliğini kazandığı, sosyal ve kültürel değerler edindiği bir ortamdır (KAĞITÇIBAŞI, 1983: 245-246).

Kuşkusuz, çocuğun bazı toplumsal deneyimleri kazanmasında, bilgi ve beceri elde etmesinde ailenin dışında çevresel kurum ve faktörlerin etkisi de bulunmaktadır. Bu kurumlardan belki de en önemlisi eğitim kurumlarıdır. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuk için eğitim sürecine uyum sağlamak bir sorun teşkil etmez. Ancak, ailevi sorunlar, ekonomik yetersizlikler ya da çocuğun eğitim sürecine olan ilgisizliği gibi nedenler ülkemizde özellikle ilköğretimden sonra çok sayıda çocuğun örgün eğitimden uzaklaşmasına yol açmaktadır (Bu konuda bilgi için bkz., KAHRAMANOĞLU, 1994:56-57). Buna karşılık, örgün eğitime devam etmesi hususunda herhangi bir engeli bulunmamasıyla birlikte, belirli bir meslek dalında bilgi ve beceri kazanma istek ve yeteneğine sahip çocuklardan da söz edilebilir. Bu noktadan hareketle çocuk çalışması konusu, bir eğitim sorunu şeklinde ele alınmalı ve çocuk emeğinin korunması amacıyla zorunlu eğitim yaşı gözönünde bulundurularak en az çalışma yaşı tesbit edilme-lidir. Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde zorunlu eğitimin, belirli bir yaşın altında çalışmayı engellediği görülmektedir. Gelişmekte olan

lkelerde ise, zorunlu öğretime ilişkin yasalarının uygulanması ve denetimindeki aksaklıklar nedeniyle soruna tam olarak bir çözüm getirilememiŐtir.

Çıraklık eğitimi ile gerek çeşitli nedenlerle örgün eğitime devam edemeyen ya da çeşitli basamaklarından ayrılan ve gerekse mesleki eğitim sürecinden geçme isteğinde olan çocuklara gerekli desteğin sağlanması, 3308 sayılı Kanunun benimsediği temel bir yaklaŐımdır. Günümüzde iş arayan değil, iŐe kısa sürede uyum sağlayabilecek yaratıcılık ve giriŐimcilik yeteneklerine sahip çok yönlü insan gücünün yetiŐtirilmesi gerekmektedir. Dileğimiz, alıŐan çocuklarımızın daha sağlıklı çalışma ortamlarına kavuŐturularak, etkin bir mesleki eğitim sisteminden geçirilip, ülkemizin ihtiyaç duyduğu vasıflı insan gücü haline getirilebilmeleridir.

SUMMARY

The basic function of apprenticeship and vocational education is to produce qualified and productive manpower which is in need of labor market. In our country, there are many children who have different socio-economic features in apprenticeship and vocational.

KAYNAKÇA

ARSLAN, Ali : Çıraklık Hukuku ve Mevzuatı, Izmir, 1988.

GÜLERMAN, Adnan/DEMİRBILEK, Tunç: "Türkiye'de Mesleki Eğitim Uygulaması ve İstihdan Politikasına Etkisi" Sosyal Siyaset Dergisi, C.1, Sa:5, Mayıs1992.

KAğITçIBAŞI, iğdem: İnsan ve İnsanlar, İstanbul, 1983.

KAHRAMANOğLU, Ertan: "Sanayide ocuk İŐciliđi", Türkiye'de ocuk İŞgücü, TISK Yayın No:138, Ankara, 1994.

KÜLAHÇI, Mehmet/KAZU, İbrahim YaŐar: "Mesleki ve Teknik ğretimde Kooperatif Eğitim Programları", Verimlilik Dergisi, 1993/4.

KÜLAHÇI, Mehmet/TAŞPINAR, Mehmet: 874 "Elazığ ve Malatya'da ıraklık Eğitimi ve Sorunları", Verimlilik Dergisi, 1993/2.

SZER, Ali Nazım: Sosyal Hukuk, Kamu-İŞ Yayını, Ankara, 1994.

UŞAN, Fatih: "3308 Sayılı ıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun ıraklık Sözleşmesine ilişkin Hükümlerin Uygulamada Ortaya ıkan Aksaklıkları ve çözüm nerileri", imento işveren Dergisi, C.8, Sa:2. Mart 1994.

